

L'opinió dels pares a través del ccc-2 (*Children's Communication Checklist-2*) en la seva part pragmàtica, com a eina diferencial en el diagnòstic de nens i nenes amb TEL (Trastorn Específic de Llenguatge)

IRENE GARCIA MOLINA
al106890@uji.es

ROSA ANA CLEMENTE ESTEVAN
clemente@uji.es

CLARA ANDRÉS ROQUETA
candres@uji.es

MARIA PILAR JARA JIMÉNEZ
jara@uji.es

Resumen

La recerca d'una mesura acurada per al llenguatge funcional és avui en dia una tasca difícil de dur a terme. Des de la literatura psicològica s'utilitza freqüentment l'opinió dels més propers per tal d'ampliar i completar la informació donada pels clínics. L'objectiu d'aquest estudi és observar si el qüestionari CCC-2 (*Children's Communication Checklist-2*, versió espanyola) administrat als pares és capaç de diferenciar mitjançant les subescalas pragmàtiques el grup de TEL amb problemes pragmàtics (TPL) d'aquell que només en té lingüístiques, basant els resultats en les qualificacions obtingudes per les mesures directes administrades pels professionals. **Metodologia.** Les mesures directes (proves clíniques) han sigut administrades a 32 nens i nenes d'entre 3 i 9 anys, diagnosticats amb TEL o TPL; així com el CCC-2 (mesura indirecta) ha sigut respost pels seus pares. Les proves utilitzades per a l'anàlisi de dades han sigut correlacions i t de Student. **Resultats.** El CCC-2 no permet separar els subgrups de TEL a partir de les subescalas pragmàtiques segons valoració paterna, ni per les diferents puntuacions compostes. **Discussió.** És necessària l'ampliació d'instruments d'avaluació pragmàtica i comunicativa que sigui capaç de detectar els dèficits en el llenguatge funcional i de diferenciar subgrups en els trastorns del llenguatge.

Paraules clau: Trastorn Pragmàtic del Llenguatge, CCC-2, llenguatge estructural, llenguatge funcional.

Aquest treball forma part d'un estudi més ampli, que fou el Treball de Final de Curs del Màster en Intervenció i Mediació Familiar, cursat l'any 2012-2013. A més, aquesta investigació ha pogut dur-se a terme pel constant treball i contacte amb les escoles de Castelló i el grup de Desarrollo y Contextos de la Universitat Jaume I, tot açò gràcies a les ajudes d'investigació per part de Fundació Caixa-Castelló (codi P1-1B2010-16) i Ministeri de Ciència i Tecnologia (codi EDU2010-21791)

Abstract

Nowadays, the research of a good measure for the functional language is a difficult task. In psychology literature is frequently used the closest people opinions in order to complete and wide the clinical information. The main goal of this study is the observation of how CCC-2 (Children's Communication Checklist-2, Spanish version) administered to the parents is capable to differentiate between SLI (Specific Language Impairment); and PLI (PRAGMATIC LANGUAGE IMPAIRMENT), through the pragmatic subscales. For this, the exploration is based on the professionals' direct measures. **Method.** The direct measures (clinical tests) have been administered to 32 children with ages between 3 and 9 years old, diagnosed with SLI o PLI, and the CCC-2 (indirect measure) has been replied by their parents. The tests used for the data analysis have been: correlation and Student's-t test. **Results.** CCC-2 does not permit to separate the two subgroups through pragmatics subscales (parents appreciation), nor different composite scores. **Discussion.** It is necessary to broaden the pragmatic and communicative evaluation instruments for detecting the language disorders in order to be able to difference subgroups.

Keywords: Pragmatic Language Impairment, CCC-2, Structural language, functional language.

Introducció

La recerca d'un instrument adequat, fàcil d'administrar i ràpid per a mesurar la pragmàtica, és avui en dia un tema complex.

La pragmàtica és una de les parts del llenguatge, i per tant, es desenvolupa durant la infància. Aquesta, es refereix a la interpretació del significat segons el context, així una mateixa oració pot tenir significat literal i un altre figuratiu, algunes voltes amb característiques iròniques, sarcàstiques, metafòriques o simplement amb un altre significat intencionalment diferent al literal.

Per açò, el context on es dona l'acte conversacional és important en tant que, els professionals avaluadors, es troben davant limitacions contextuais quan les situacions són de laboratori. En aquest marc, la pragmàtica i la comunicació social és un conjunt de comportaments contextuais depenents que ocòrren en una diàdica d'intercanvis en la vida quotidiana del nen (Adams, 2002; Volden, Coolican, Garon, White, i Bryson, 2009) i el clínic no té accés a la informació del dia a dia de l'infant en contextos comuns com ara a casa, escola, amb els amics, la família, al parc, els carrers, les tendes... on el nen es mostra d'una forma més natural (Thudge i Hogan, 2004).

Amb tot, ens trobem amb una quantitat de dificultats que altres aspectes –estructurals- del llenguatge no tenen, com ara: l'escassetat de dades normatives (Norbury i Sparks, 2013), la falta d'informació en un context natural enfront el de laboratori, la mancança de coneixement del comportament de l'infant en altres contextos...

Donades les dificultats inherents a l'àmbit pragmàtic, hi trobem diverses eines per tal de combatre les mancances en les competències comunicatives:

- Protocols d'observació: Gràcies a l'observació podem obtenir informació del tipus: com el nen saluda un adult desconegut, si espontàniament ofereix informació sobre ell i les seves experiències, i com s'integra verbal i no verbalment: gestos, mirades... (Schoen i Paul, 2009).
 - Anàlisis conversacionals, que poden també proporcionar una eina de validesa ecològica en la que demostrar les millores en les competències comunicatives de l'infant (Adams, Lloyd, Aldred, i Baxendale, 2006).
 - Anàlisis narratius, que constitueix una eina important per adonar-se'n dels dèficits pragmàtics, ja que aquesta ens dóna una integració de les habilitats lingüístiques, cognitives i social-pragmàtiques de l'infant (Norbury, 2013).
 - Finalment, també existeixen proves estandarditzades, escasses en els idiomes més propers (castellà o català), i més freqüents per a parlants anglesos.
- Tests de parla catalana o castellana:
 - Evaluación del Lenguaje Infantil, ELI (en castellà i valencià), té una prova de Pragmàtica expressiva i comprensiva. (Saborit i Julian, 2005)
 - BLOC, el mòdul de pragmàtica es compon per 130 ítems distribuïts en 13 blocs, entre els que destaquen: salutacions i comiats, reclamar l'atenció, prego, concessió, negar el permís, demandes, requeriments, protestes, qui/què, on/quant, de qui, per què/com... (Puyuelo, Wiig, Renom i Solanas, 1998).
 - Prueba de Lenguaje Oral Navarra, PLON-R, on s'avalua l'expressió verbal espontània durant un relat, i durant una activitat manipulativa (Aquinaga *et al.*, 2004).
 - Tests relacionats amb les avaluacions formals amb contingut pragmàtic, destacats en la classificació d'Adams (2002):
 - Assessment of Comprehension and Expression (ACE 6-11), (Adams *et al.*, 2011).
 - Test of Pragmatic Language (Phelps-Terasaki i Phelps-Gunn, 2007)
 - Expression, Reception and Recall of Narrative Instrument (ERRNI), (Bishop, 2003a).
 - Qüestionaris administrats a pares:
 - Children's Communication Checklist-2, ccc-2 (Bishop, 2003b).

Aquesta última eina, el ccc-2, –adaptada i traduïda al castellà– és la que s'ha utilitzat en aquest treball com a mesura indirecta. El ccc-2, utilitza les opinions de les persones més properes a l'infant: pares o professors per avaluar els problemes de comunicació i llenguatge, en diferents contextos. Va ser creat per Bishop (1998), i en la seva revisió (2003) es va estandarditzar amb una mostra de més de 500 nens i nenes d'entre 4 i 17 anys, i ha sigut traduït a més de 30 idiomes.

Ja des d'un principi, el ccc fou creat per tal de tenir una eina ràpida i fàcil per mesurar els problemes comunicatius i pragmàtics dels nens i nenes amb Trastorn Específic del Llenguatge, sobretot, per a aquells amb problemes pragmàtics. A més, el ccc-2 conté una important puntuació composta, la SIDC, la qual s'encarrega d'identificar si existeixen dèficits en pragmàtica respecte a les habilitats estructurals.

El ccc-2 es divideix en diferents subescales: A. Parla, B. Sintaxi, C. Semàntica, D. Coherència, E. Iniciació inadequada, F. Llenguatge Estereotipat, G. Context, H. Comunicació no-verbal, I. Relacions socials i J. Interessos. Aquestes escales, es componen a la vegada de 7

ítems cadascuna. Cada ítem, és respost pels pares o professors a través d'una escala Likert, de 0 a 3, segons la freqüència.

De les 10 subescales, tan sols s'han utilitzat aquelles relacionades amb els aspectes comunicatius i pragmàtics: Iniciació Inadequada, Llenguatge Estereotipat, Context i Comunicació no-verbal, així com el SIDC; per tal de reconèixer els dèficits pragmàtics i comunicatius existents en la població amb Trastorn Específic del Llenguatge (TEL).

Per obtenir la puntuació escalar dels problemes pragmàtics, s'han utilitzat dues formes de qualificació: La primera, l'original del CCC (Bishop, 1998), la qual s'obté amb la suma de les subescales D+E+F+G+H, i fou anomenada (GenPragS) en Geurts i Embrechts (2008); els seus resultats no van ser discriminatius, i és per això que s'hi va crear la SIDC (Bishop, 2003), més utilitzada, avui en dia, per a la qual és necessari realitzar la suma de les subescales de llenguatge pragmàtiques o d'interacció social (E+H+I+J) menys la suma de les subescales estructurals (A+B+C+D) seguint criteris de puntuació de Bishop *et al.*, (2006) i Bishop i McDonald (2009).

Pel que fa al còmput de la SIDC, s'hi tindràn en compte aquells resultats que siguin negatius, el que significa que les puntuacions en llenguatge estructural estan dintre de la normalitat, però en canvi, existeixen dèficits pronunciats en comunicació social. A la SIDC, normalment, aquells nens i nenes diagnosticats amb la síndrome d'Asperger obtenen una puntuació particularment negativa (molt baixa) (Bishop *et al.*, 2006) amb uns resultats molt bons a les escales estructurals i d'altres ben pobres en aquelles relacionades amb la pragmàtica i la comunicació social.

Per tant, una puntuació amb signe positiu, és indicatiu d'indicar dificultats lingüístiques; i aquelles puntuacions properes al zero, expressen severos dèficits tant en llenguatge pragmàtic com en l'estructural, sent comunes en la població diagnosticada amb autisme (Bishop *et al.*, 2006).

En sí, la puntuació SIDC, va ser creada per a discriminar els dèficits d'una població amb problemes de llenguatge: el Trastorn Específic de Llenguatge (TEL), dintre de la qual existien dos grups amb distints problemes més apropiats als dèficits de llenguatge estructural, i d'altres als comunicatius i pragmàtics.

El TEL es diagnostica quan l'infant no segueix un desenvolupament normal del llenguatge, mostra una limitació significativa en les seves habilitats lingüístiques (receptives, expressives i/o comunicatives), però en canvi, la seva intel·ligència no verbal és l'adequada a l'edat cronològica (Leonard, 1998; Rapin i Allen, 1983, 1987). També s'hi ha de tenir en compte l'exclusió de possibles lesions orgàniques, desenvolupament general lent, dany cerebral, deficiències sensorials, privació d'oportunitats d'aprenentatge, i/o quadres autistes (Botting i Conti-Ramsden, 2003; Leonard, 1998).

Dintre del TEL, existeix un grup comunament anomenat pels investigadors Trastorn Pragmàtic del Llenguatge (TPL) (Bishop i Norbury, 2002), aquesta població destaca pel seu llenguatge expressiu fluïd, complex i ben articulat, i sobretot perquè mostren problemes greus en l'ús social del llenguatge. No obstant, el TPL ha sigut al llarg del temps –i més, avui en dia–, objecte de controvèrsia a l'hora del seu diagnòstic. Recentment, s'hi afegeix al debat un nou trastorn, el Trastorn Pragmàtic Socio-Comunicatiu (Social (Pragmatic) Communication Disorder, SPCD) el qual s'ha introduït al DSM-V (American Psychiatric Association, 2013; <http://www.psychiatry.org/practice/dsm/dsm5>) així com el TPL, amb propostes també per a la inclusió en el CIE-11 (World Health Organisation, 2013). Els nous sistemes de diagnòstic, es centraran en els dèficits en la comunicació social, i els comportaments repetitius i restringits en els interessos d'aquests infants; açò pot complicar el diagnòstic debut al solapament entre els criteris diagnòstics de TEL i autisme. (Norbury, 2013).

Seguint les idees plantejades, es resolen els objectius del treball:

- Com a objectiu principal aquesta investigació tracta d'esbrinar si l'instrument CCC-2 (mitjançant l'opinió paterna), és capaç d'avaluar la part social-pragmàtica del llenguatge, malgrat la seva dificultat anteriorment explicada, en consonància amb els professionals.
- El segon objectiu, tracta d'examinar les diferències entre grups TEL i TPL, només a través del CCC-2:
 - L'objectiu 2a) es proposa indagar possibles diferències entre grups en les subescals d'aspectes pragmàtiques i comunicatives; aquells qui pitjor puntuació rebin en aquestes, deurien ser els infants amb TPL.
 - L'objectiu 2b) es planteja si la puntuació composta de problemes pragmàtics (calculada segons Bishop, 1998: GenPragS; i Bishop, 2003: SIDC) és capaç de reconèixer el dèficit en el llenguatge funcional dels nens amb Trastorn Pragmàtic del Llenguatge (TPL), segons puntuació de Bishop (2003). El grup TPL deuria obtenir puntuacions negatives, en canvi el TEL, positives.

Mètode

Així com s'ha explicat anteriorment, el següent treball es centra en la població de nens i nenes amb TEL i TPL, les característiques dels quals són les següents:

- Participants
La mostra ha sigut composta per un total de 32 participants (rang de 3 a 9 anys) amb TEL (18, 5.7 anys) i amb TPL (14; 5.8 anys) de diferents escoles de Castelló, tots ells amb atenció logopèdica.
- Selecció de la mostra
Per a realitzar la selecció de la mostra es van determinar les característiques segons el diagnòstic TEL o TPL (Andrés, 2009).
 - Criteri de selecció TEL general:
 - Tenir una intel·ligència no verbal adequada a la seva edat.
 - Puntuar 1 DT per baix de la mitja en les proves estandarditzades d'expressió i de recepció gramaticals:
 - Bateria de Comprensió de Estructures Gramaticales (CEG; Mendoza, Carballo, Muñoz i Fresneda, 2005).
 - Subtest de Memòria de Frases de la Bateria de Evaluació de Lenguaje Infantil (ELI; Saborit i Julian, 2005).
 - Criteri de selecció mostra TPL:
 - Puntuar 1 DT per baix de la mitja en la prova pragmàtica de la ELI (Saborit i Julian, 2005).

Taula 1
 criteris de selecció de la mostra

			I. NO-V	CG	EG	PRAG.	P. F.
	N	EDAT	MITJA (D.T.)	MEDIA (D.T.)	MEDIA (D.T.)	MEDIA (D.T.)	MEDIA (D.T.)
TEL	(18)	5,8	66,83 (22,6)	53,11 (10,1)	4,94 (1,89)	46,39 (24,9)	1,17 (1,04)
TPL	(14)	5,9	74,86 (17,1)	49,29 (6,9)	5,79 (1,88)	9,79 (6,4)	,93 (,61)
F i sig.			1,31(ns)	1,21 (ns)	,051 (ns)	29,38**	3,82 (t)

Nota 1= I. NO-V: Intel·ligència no-verbal; CG: Comprensió Gramatical; EG: Expressió Gramatical; Prag.: Pragmàtica; P. F. Problemes fonètics.

Nota 2=**p<.01; *p<.05; (ns)=no significatiu; (t)=tendència.

- Instruments

- Mesura indirecta:

Per mesurar l'opinió dels pares i mares en els problemes social-pragmàtics dels seus fills es va utilitzar el CCC-2 en les seves subescales que mesuren aspectes comunicatius i pragmàtics (Iniciació Inadequada, Llenguatge Estereotipat, Context, Comunicació No-verbal), i les corresponents puntuacions compostes relacionades amb la pragmàtica (SIDC i GenPragS).

- Mesures directes:

Els professionals, utilitzaren directament aquests instruments per tal d'administrar a cada nen o nena:

- ELI: Subprova de Pragmàtica: Pragmàtica expressiva i comprensiva.
- Prova de la Falsa Creença: «Prova dels Lacasitos» (Perner, Leekam, i Wimmer, 1987).
- Històries Estranyes (Happé, 1994): Relacionades amb la mentida, mentida piadosa, ironia, simulació, acudits, frases fetes.
- Frases fetes: Recull de frases fetes dissenyades per l'equip.
- Tècniques d'anàlisi

L'anàlisi de dades es va realitzar amb el paquet estadístic SPSS 21.0 per a Windows. S'hi van dur a terme diverses operacions: com ara correlacions i també diferències de mitges, utilitzant la prova T, així com càlculs per tal d'establir les puntuacions compostes. Tot açò s'aconseguí prèvia prova de Normalitat (Kolmogorov-Smirnov).

Resultats

A continuació, s'hi presenten els resultats per tal de poder respondre als objectius marcats en un inici.

Per respondre al primer objectiu, i esbrinar si el CCC-2 (pares) és capaç de concordar amb l'opinió dels professionals en la part pragmàtica del llenguatge, s'hi van realitzar correlacions (veure Taula 1).

Taula 2
Correlacions entre les mesures directes i el ccc-2

CCC-2	PROVES PASSADES PELS PROFESSIONALS				
	FF	PC	PE	HE	FC
Iniciació Inapropiada	,114	,051	,182	,285	,135
Llenguatge Estereotipat	,051	,075	,111	,288	,009
Context	,334	,062	,259	,566**	,297
Comunicació no-verbal	,073	,040	,051	,319	,392*

Nota 1: FF: Frases Fetes; PC: Pragmàtica Comprensiva; PE: Pragmàtica Expressiva; HE: Històries Estranyes; FC: Falsa Creença.

Nota 2: ** $p < .01$; * $p < .05$

S'hi observa que tan sols dos resultats pertanyents a aspectes pragmàtics de context i comunicació no-verbal resultaren significatius, correlacionant amb Històries Estranyes (Happé, 1994) i Falsa creença (Perner, Leekam, i Wimmer, 1987), respectivament.

Per resoldre el segon objectiu, s'hi van realitzar proves T amb diferenciació diagnòstica (TEL/TPL), per observar les divergències entre trastorns segons els aspectes pragmàtics, partint només de les avaluacions paternes.

En l'objectiu 2a, s'hi van tractar les diferències pragmàtiques en ambdós grups, no resultant significatives en ninguna de les subescales del CCC-2 (opinió paterna). També s'hi observà que les mitges dels TPL no foren més baixes que les dels TEL en els aspectes funcionals de llenguatge.

Taula 3
Diferències segons Trastorn en les subescales d'aspecte pragmàtic del ccc-2

CCC-2	DESCRIPTIUS					
	DIAGNÒSTIC	N	MITJA	DESV. TÍPICA	T	SIGN.
Iniciació Inapropiada	TEL	18	5,44	4,54	,301	,765
	TPL	14	4,93	5,14		
Llenguatge Estereotipat	TEL	18	2,39	1,79	-,494	,625
	TPL	14	2,79	2,75		
Context	TEL	18	5,50	3,68	-,619	,541
	TPL	14	6,21	2,55		
Comunicació no-verbal	TEL	18	3,83	2,45	,534	,597
	TPL	14	3,36	2,56		

Per calcular l'objectiu 2b, s'hi van utilitzar les dues fòrmules: GenPrags semblant a la de Bishop (1998) i SIDC (Bishop, 2003).

$$\text{GenPrags} = D + E + F + G + H$$

$$\text{SIDC} = (E + H + I + J) - (A + B + C + D)$$

Taula 4
Resultats segons la puntuació composta: GenPrags

DIAGNÒSTIC	N	MITJA	DESVIACIÓ TÍPICA	SIGN.
TEL	18	48,33	2,24	,787
TPL	14	45,92	2,50	

Taula 5
Resultats segons la puntuació composta: SIDC

DIAGNÒSTIC	N	MITJA	DESVIACIÓ TÍPICA	SIGN
TEL	18	7,44	9,52	,167
TPL	14	12,21	9,36	

En la taula 5, trobem que les mitges de ambdues puntuacions escalars (GenPrags i SIDC), no diferiren molt i no resultaren significants. Aprofundint una mica més en la SIDC, s'hi trobaren que la mitja dels TPL (12.21) superà la dels TEL (7.4), sent ambdues de signe positiu.

En canvi, en la mostra, s'hi van detectar dintre del grup TEL, 4 nens amb puntuació negativa (valors: (-1), (-1), (-7) i (-9)). Així però, en el grup amb problemes pragmàtics TPL, ningun dels seus participants hi obtingué resultat negatiu.

Discussió i conclusions

L'estudi presentat té com a objectiu principal observar si el CCC-2 (basat en l'opinió paterna) és un instrument adequat per destacar els problemes pragmàtics, fonamentant els resultats en les proves administrades pels professionals, els qui mesuren els mateixos aspectes socio-pragmàtics.

Seguint els objectius preestablerts, hi podem observar que pel que fa al primer objectiu, la dificultat anotada des d'un principi hi ha sigut present, mostrant tan sols dues correlacions significatives en context i comunicació no-verbal amb dues proves administrades per professionals de caràcter més mentalista: Històries Estranyes i Falsa Creença, administrades moltes vegades per detectar dificultats socio-pragmàtiques entre població TEL o Asperger (Andrés, 2009).

Pel que fa a la diferència per grups de diagnòstic (objectiu 2a), no s'han trobat diferències significatives, sent les puntuacions molt paregudes en ambdós grups, açò pot ser recolzat per la idea de que no existeixen límits clars entre el TEL i el TPL, i també amb els trastorns autistes (Norbury *et al.* 2004). Per a alguns investigadors, aquests grups no són homogènis, sinó que es troben immersos en un espectre, on no hi ha barreres ni diferenciació per categories, i ambdós grups podrien estar contaminats tant de problemes lingüístics com pragmàtics; encara que, com hem vist a la introducció, és encara objecte de controvèrsia la seva classificació.

Aquests resultats, també han sigut constatats per altres estudis amb un nombre més gran de mostra on participà la pròpia autora el CCC (Norbury *et al.*, 2004).

Referent a la puntuació composta de pragmàtica (objectiu 2b), els resultats han sigut molt diversos. Seguint la interpretació de Bishop *et al.*, (2006) i Bishop i McDonalds (2009), s'hi destaca que en la SIDC, les puntuacions d'ambdós grups han sigut amb signe positiu, deduïnt-se així que tant els infants amb TEL com amb TPL tenen problemes lingüístics desproporcionats (en canvi, molt lleus en pragmàtica). Aprofundint dintre de cada subgrup, hi trobem que hi ha quatre infants dintre del grup TEL amb puntuacions negatives (no excessivament altes), el que alerta de que, aquests infants en concret, podrien tenir proporcionalment, més problemes en pragmàtica (en comparació amb els seus problemes lingüístics lleus). El que indica que aquests quatre participants es classificaren pels clínics com a TEL, sent els seus problemes pragmàtics –a judici dels seus pares–, més greus que els detectats en les proves clíniques.

Açò podria ser degut a que les preguntes del CCC-2 són difícils de respondre pels pares, no aprofundint qualitativament de forma oberta en cadascun dels seus ítems, i per tant, no donant la informació necessària sobretot pel que fa a les subescales socio-pragmàtiques, més difícils de puntuar. A més, l'índex SIDC –més utilitzat avui en dia–, també és motiu d'atenció, ja que no diferencia ambdues poblacions, sobretot pel que fa als infants amb deficiències de llenguatge funcional. La raó d'aquesta controvèrsia podria devenir per la suma de les subescales de la part pragmàtica de l'índex: E+H+I+J, amb l'exclusió d'aquelles més relacionades amb la pragmàtica: Llenguatge estereotipat i Context, i la inclusió d'aquelles més relacionades amb l'autisme: (I) Relacions Socials i (J) Interessos.

Amb tots els resultats, podem concloure que la classificació de TEL o TPL ben acurada, és encara motiu de discussió i per tant una població difícil de diferenciar; tant pels diferents instruments directes que fins la data existeixen: observació, anàlisi de la conversa..., com pels instruments indirectes; com ara qüestionaris que s'han dissenyat per a persones properes al nen/a.

El ventall de proves clíniques d'ús del llenguatge, és encara –en comparació amb les proves lingüístiques–, pobre i deficitari, i més complicat d'administrar i/o avaluar. A més, els tests basats en l'observació de conductes, són més costosos i difícils de quantificar per a la seva posterior comparació estadística.

Així doncs, pel que fa a tot allò referent a les conductes socials, pragmàtiques i comunicatives, s'hi destaca la necessitat d'ampliar informació i eines (tant directes com indirectes) per resoldre els mencionats problemes i poder d'aquesta forma obtenir un diagnòstic acurat amb l'ajuda de professionals, i altres agents propers a l'infant.

Referències bibliogràfiques

- Adams, C. (2002). Practitioner Review: The assessment of language pragmatics. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 438, 973–987.
- Adams, C., Gail, J., Lockton, E., i Freed, J. (2011). Targeted observation of pragmatics in children's conversations (TOPICC): adapting a research tool into a clinical assessment profile. *Speech and Language Therapy in Practice*, 7–10.
- Adams, C., Lloyd, J., Aldred, C., i Baxendale, J. (2006). Exploring the effects of communication intervention for developmental pragmatic language impairments: A signal-generation study. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 41, 41–66.
- Aguinaga, G., Armentia, M., Fraile, A., Olangua, P. i Útiz, N. (2004). *Prueba de Lenguaje Oral de Navarra-Revisada* (PLON-R). Pamplona: Fondo de Publicaciones del Gobierno de Navarra.

- American Psychiatric Association. (2013a). Social (Pragmatic) Communication Disorder: DSM-5 Fact Sheet. Recuperat de: <http://www.psychiatry.org/practice/dsm/dsm5> (31 gener de 2013).
- American Psychiatric Association (2013b). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders, fifth edition (DSM-5)*. Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
- Andrés, C. (2009). *Pragmática y Cognición Social en niños y niñas con Trastorno Específico del Lenguaje (TEL)*. Tesis doctoral: Universitat Jaume I de Castelló, España.
- Bishop, D. V. M. (1998). Development of the Children's Communication Checklist (CCC): A method for assessing qualitative aspects of communicative impairment in children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 39, 879–891
- Bishop, D. V. M. (2003a) *Expression, Reception and Recall of Narrative Instrument*. London: The Psychological Corporation.
- Bishop, D. V. M. (2003b). *Children's Communication Checklist-2*. London: Psychological Corporation.
- Bishop, D. V. M., Laws, G., Adams, C. i Norbury, C. F. (2006). High heritability of speech and Language impairments in 6-year-old twins demonstrated using parent and teacher report. *Behavior Genetics*, 36, 173–184.
- Bishop, D. V. M i McDonald, D. (2009). Identifying language impairment in children: combining Language test scores with parental report. *International Journal of Language y Communication Disorders*, 4(5), 600-615.
- Bishop, D. V. M., i Norbury, C. F. (2002). Exploring the borderlands of autistic disorder and specific language impairment: A study using standardised diagnostic instruments. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 917–929.
- Botting N. i Conti-Ramsden G. (2003). Autism, primary pragmatic difficulties, and specific language impairment: can we distinguish them using psycholinguistic markers? *Developmental Medicine and Child Neurology*, 45, 515-524.
- Geurts, M., i Embrechts, M. (2008). Language Profiles in ASD, SLI and ADHD. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 38, 1931-1943.
- Happé, F. (1994). An advanced test of theory of mind: understanding of story characters thoughts and feelings by able autistic, mentally handicapped, and normal children and adults. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 2, 129-154.
- Leonard, L. (1998). *Children with Specific Language Impairment*. Cambridge: MacKeith Press.
- Mendoza, E., Carballo, G., Muñoz, J. i Fresneda, M. D. (2005). *Test de Comprensión de Estructuras Gramaticales (CEG)*. Madrid: TEA Ediciones.
- Norbury, C. F., Nash, M., Baird, G., i Bishop, D. (2004). Using a parental checklist to identify diagnostic groups in children with communication impairment: A validation of the Children's Communication Checklist–2. *International Journal of Language and Communication Disorders*, 39, 345–364.
- Norbury, C. F., i Sparks, A. (2013). Difference or disorder? Cultural issues in understanding neurodevelopmental disorders. *Developmental Psychology*, 49, 45–58
- Norbury, C. F. (2013) *Practitioner Review: Social (pragmatic) communication disorder conceptualization, evidence and clinical implications Royal Holloway*. University of London, Egham, United Kingdom
- Perner, J., Leekam, S. R., i Wimmer, H. (1987). Three-year-olds' difficulty with false belief: The case for a conceptual deficit. *British Journal of Developmental Psychology*, 5, 125-137.
- Phelps-Terasaki, D., i Phelps-Gunn, T. (2007). *Test of pragmatic language* (2nd edn). Austin, TX: Pro-Ed.
- Puyuelo, M., Wiig, E., Renom, J. i Solanas, A. (1998). *Manual de imágenes y administración: Semántica y Pragmática*. Barcelona: Masson.

- Rapin, I., i Allen, D. (1983). Developmental language disorders: Nosological considerations. In U. Kirk (ed.), *Neuropsychology of language, reading and spelling*. New York: Academic Press.
- Rapin, I. i Allen, D. A. (1987). *Developmental Dysphasia and Autism in Preschool Children: Characteristics and Subtypes. Proceedings of the First International Symposium on Specific Speech and Language Disorders in Children*. London: AFASIC.
- Saborit, C. i Julián, J. P. (2005). *L'avaluació del llenguatge infantil. ELI*. Universitat Jaume I de Castelló (UJI). Col·lecció: Educació.
- Schoen, E., i Paul, R. (2009). *Assessing Pragmatic Language Skills in High-Functioning Autism Spectrum Disorders*. Denver, CO: Society for Research in Child Development.
- Thudge, J. i Hogan, D. (2004). An ecological approach to observations of children's everyday lives. En Greene, S. i Hogan, D (2005). *Researching Children's Experience: Approaches and Methods*. SAGE Publications. London.
- Volden, J., Coolican, J., Garon, N., White, J., i Bryson, S. (2009). Pragmatic language in autism spectrum disorder: Relationships to measures of ability and disability. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 39, 388–393.
- World Health Organisation. (2013). International Classification of Diseases – 11. Proposed criteria for Pragmatic Language Impairment. Recuperat de: <http://www.who.int/classification/icd/revision/en/index.html>